

S. Brinkhoff, *Startinformatie in het strafproces* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2014²

DD 2018/37

1. Inleiding

Een anonieme melding via Meld Misdaad Anoniem, een ambtsbericht van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) of een proces-verbaal van het Team Criminele Inlichtingen (TCI); alle voorbeelden van informatie die aan de basis van een strafvorderlijk onderzoek kan liggen. Brinkhoff geeft in zijn dissertatie inzicht in een wereld die voor de gemiddelde strafrechtjurist doorgaans gesloten blijft, de geheimzinnige wereld van de startinformatie.³ Met name wanneer het informatie betreft die op anonieme basis wordt verstrekt en waarbij instanties zijn betrokken die hun werk in het verborgene verrichten (zoals de TCI's van de verschillende opsporingsdiensten en de AIVD), spreekt het fenomeen startinformatie tot de verbeelding. Tegelijkertijd laat het boek van Brinkhoff zien dat het fenomeen startinformatie beduidend breder is dan dat en ook meer alledaagse vormen kan aannemen, bijvoorbeeld wanneer startinformatie bestaat uit een doodgewone aangifte van een burger of uit informatie van meer in het openbaar functionerende overheidsdiensten, zoals de Belastingdienst. In die zin prikkelt het boek van Brinkhoff niet alleen de verbeelding, maar werkt het tot op zekere hoogte ook demystificerend, wat een nuchtere kijk op het fenomeen startinformatie ten goede komt. Daarmee is overigens ook direct een belangrijke kwaliteit van het boek aangegeven. Brinkhoff benadert de thematiek met een nuchtere en realistisch-kritische blik om deze vervolgens ook op rustige toon te bespreken, uitmondend in een aantal heldere conclusies en aanbevelingen.

Startinformatie wordt door Brinkhoff gedefinieerd als 'de al dan niet anoniem verstrekte informatie die politie en/of OM aanleiding geven tot de start van een strafrechtelijk onderzoek en welke informatie in het strafproces wordt betrokken om bewijsmateriaal te genereren dan wel zelfstandig als bewijsmiddel te fungeren'.⁴ Uit deze definitie volgt direct dat startinformatie niet zozeer naar zijn aard, inhoud of bron wordt gedefinieerd, als wel naar zijn (achteraf vast te stellen) functie, te weten het initiëren van een strafvorderlijk onderzoek, hetgeen langs twee wegen kan geschieden: het op basis van startinformatie inzetten van dwangmiddelen (omdat (mede) op basis daarvan een verdenking kan worden geconstrueerd) en het zelfstandig fungeren van de startinformatie als bewijsmiddel. Met deze intentionele gerichtheid van de definitie hangt samen dat startinformatie een diffuus fenomeen is, dat velerlei vormen kan aannemen, hetgeen ook blijkt uit het vervolg van het boek.

Belangrijk voor de vraagstelling en de opbouw van het boek is de vaststelling dat het vergaren van startinformatie en het gebruik daarvan in het strafproces volgens Brinkhoff diverse gevaren en bezwaren met zich kan brengen, met daaraan gekoppeld de hypothese dat de

1 Prof. mr. J.H. Crijns is hoogleraar straf- en strafprocesrecht aan het Instituut voor Strafrecht & Criminologie van de Universiteit Leiden.

2 Citeerwijze: J.H. Crijns, 'Bespreking van: S. Brinkhoff, *Startinformatie in het strafproces* (diss. Nijmegen), Deventer: Kluwer 2014', DD 2018/37.

3 Zie hierover ook D. van der Bel, A.M. van Hoorn en J.J.T.M. Pieters, *Informatie en Opsporing. Handboek informatieverwerving, -verwerking en -verstrekking ten behoeve van de opsporingspraktijk*, derde herziene druk, Zeist: Uitgeverij Kerckebosch 2013.

4 Brinkhoff 2014, p. 3.

aanwezige controlemechanismen die deze gevaren en bezwaren beogen te adresseren wel eens tekort zouden kunnen schieten. Wel tekent hij hierbij direct (terecht) aan dat deze gevaren en bezwaren niet bij elk type startinformatie even pregnant aanwezig zijn.⁵ De gevaren waar Brinkhoff op doelt zijn het risico van onbetrouwbaarheid van de aangeleverde informatie (met alle gevolgen van dien voor het verdere verloop van het strafproces) en het risico dat het verkrijgen dan wel het gebruik van deze informatie schending van mensenrechten tot gevolg heeft. Zo kan het vergaren en het gebruik van startinformatie niet alleen tot ongerechtvaardigde inbreuken op het recht op privéleven leiden (artikel 8 EVRM); ook kunnen onder omstandigheden schendingen van het instigatieverbod of het *nemo tenetur* beginsel op de loer liggen (artikel 6 EVRM). Tot slot waarschuwt Brinkhoff voor gevaren en bezwaren in relatie tot de integriteit en de zuiverheid van overheidshandelen.

Tegen de achtergrond van deze gevaren en bezwaren formuleert Brinkhoff vervolgens een driedelige vraagstelling: 1) Welke typen startinformatie bestaan er en wat zijn de juridische relevante bijzonderheden per type? 2) Op welke wijze wordt startinformatie op rechtmatigheid en betrouwbaarheid gecontroleerd en hoe verhoudt de controle binnen het strafvorderlijk kader zich tot artikel 6 en artikel 8 EVRM? 3) Geven de bestaande controlemechanismen aanleiding tot het verscherpen van de controle en tot het uitbreiden van de toetsingsmogelijkheden binnen het strafvorderlijk kader?⁶ Brinkhoff heeft ervoor gekozen de thematiek niet vanuit een vastomlijnd toetsingskader aan te vliegen, welke keuze hij zelf ook expliciteert. Als redenen voor deze keuze wordt (slechts) verwezen naar het diffuse karakter van de verschillende typen startinformatie en het streven om het fenomeen startinformatie in zijn geheel in kaart te brengen.⁷

2. Opbouw en inhoud

Het boek kent een heldere structuur. Na een inleiding waarin de vraagstelling van het onderzoek wordt uitgewerkt, volgen vijf delen waarin de verschillende typen startinformatie worden uitgewerkt. Hierbij beperkt Brinkhoff zich naar eigen zeggen tot de belangrijkste vormen van startinformatie, maar vervolgens lijkt hij toch aardig in de buurt van volledigheid te komen.⁸ Zo geeft hij aan dat het starten van een opsporingsonderzoek op basis van een eigen waarneming van een verbalisant buiten beschouwing blijft, maar gegeven de door Brinkhoff gehanteerde definitie zou betwijfeld kunnen worden of dit als startinformatie moet worden beschouwd, omdat deze definitie impliceert dat de informatie buiten (de tactische onderdelen van) de politie wordt gegenereerd om vervolgens aan politie en justitie te worden overgedragen.

Deel 1 is gewijd aan startinformatie van burgers, waarin achtereenvolgens de aangifte (H2), de particuliere opsporing (H3) en de anonieme meldingen van burgers bij Meld Misdaad Anoniem (H4) worden behandeld.⁹ Deel 2 betreft de zogenoemde politiële startinformatie, waarin achtereenvolgens TCI-informatie (H5), het verkennend onderzoek van artikel 126gg Sv (H6), de door de Financial Intelligence Unit Nederland als verdacht aangemerkte financiële transacties (H7) en de zogenoemde restinformatie (H8) aan de orde komen. Deel 3 is vervolgens gewijd aan startinformatie afkomstig van inlichtingen- en veiligheidsdien-

5 Brinkhoff 2014, p. 3.

6 Brinkhoff 2014, p. 7-8.

7 Brinkhoff 2014, p. 9.

8 Brinkhoff 2014, p. 8.

9 Zie in dit verband ook het nadien verschenen proefschrift van Moerman over burgeropsporing. Zie E.M. Moerman, *Inburgeren in de opsporing. Over de juridische positie van de burger in de opsporing van strafbare feiten* (diss. Rotterdam), 2016 (online beschikbaar via <https://repub.eur.nl/pub/94119>).

sten, waarin meer specifiek wordt ingegaan op informatie van de AIVD (H9) en informatie van de Regionale inlichtingendiensten (de RID's; H10). Deel 4, bestaande uit H11, gaat in op startinformatie afkomstig uit het buitenland, en deel 5 op startinformatie van overige (Nederlandse) overheidsdiensten (H12), waarin meer in het bijzonder wordt ingegaan op informatie afkomstig van de Belastingdienst. Het boek wordt in H13 afgesloten met een conclusie waarin tevens de nodige aanbevelingen worden gedaan.

Voor een goed begrip is het van belang te constateren dat Brinkhoff bij de indeling van de verschillende typen startinformatie als aangrijpingspunt aldus heeft gekozen voor de vraag wie – gezien vanuit het tactisch opsporingsteam dat de informatie krijgt aangeleverd – de naastgelegen bron van de informatie is: de burger, (het afgeschermd deel van) de politie, de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, buitenlandse autoriteiten of andere overheidsdiensten. Bedacht dient te worden dat deze directe bron de betreffende informatie doorgaans zelf ook weer uit andere bron heeft gekregen om deze vervolgens – al dan niet na een fase van informatieverwerking – aan politie en justitie te verstrekken. Zo kan informatie van de inlichtingendiensten feitelijk uit het buitenland afkomstig zijn. En die informatie kan bijvoorbeeld weer een burger als bron hebben. Aldus is het boek niet zozeer ingedeeld naar het type informatie of de inhoud daarvan als wel naar de meest directe bron daarvan. Dat is omwille van het aanbrengen van structuur een logische keuze – zeker wanneer de focus van het boek primair is gericht op het in kaart brengen en evalueren van de verschillende interne en externe controlemechanismen –, maar het is wel van belang voor ogen te houden dat de informatie die door deze bronnen worden aangeleverd naar type of inhoud oneindig diffuus kan zijn of – omgekeerd – dat informatie uit de ene directe bron naar type of inhoud niet wezenlijk hoeft te verschillen van informatie die door een andere directe bron wordt aangeleverd.

De verschillende hoofdstukken waarin de specifieke bronnen van startinformatie worden besproken, kennen een vergelijkbare opbouw. Telkens wordt onderzocht op welke wijze de betreffende startinformatie wordt verkregen, hoe deze aan politie en justitie wordt verstrekt, hoe deze vervolgens tot de start van een strafvorderlijk onderzoek kan leiden en welke specifieke gevaren en risico's zich ten aanzien van het specifieke type startinformatie voordoen. Vervolgens is een belangrijk deel van de verschillende hoofdstukken ingeruimd voor een onderzoek naar de interne en externe controlemechanismen van de betreffende bron van startinformatie. Hierbij verstaat Brinkhoff onder interne controle de toetsing binnen de instantie die startinformatie verzamelt, terwijl externe controle alle vormen van controle omvat die daarbuiten valt (meer in het bijzonder, maar niet exclusief, de controle die binnen het strafvorderlijk kader wordt verricht).¹⁰ Elk hoofdstuk sluit af met een bespreking van de zogenoemde juridische relevante bijzonderheden van het betreffende type startinformatie, aangevuld met aanbevelingen voor verbetering van de in dat verband aanwezige controlemechanismen.

Gezien het diffuse karakter van het fenomeen startinformatie is het niet goed mogelijk binnen het korte bestek van deze bespreking de rijke inhoud van de elf hoofdstukken waarin de verschillende vormen van startinformatie worden besproken, ook maar enigszins recht te doen. Op deze plek volsta ik dan ook met het weergeven van enkele belangrijke conclusies en de aanbevelingen die Brinkhoff op basis daarvan doet. De overkoepelende conclusie van het boek is dat de in de inleiding als hypothese geformuleerde lacune ten aanzien van de regels voor het gebruik van startinformatie in het strafproces en het toetsen van de betrouwbaarheid en de rechtmatigheid van de verkrijging daarvan, inderdaad blijkt te bestaan en dat de wetgeving en de jurisprudentie ten aanzien van (het toetsen van) start-

¹⁰ Brinkhoff 2014, p. 10.

informatie gefragmenteerd is.¹¹ In dat licht hoeft het geen verbazing te wekken dat de verschillende aanbevelingen zich met name richten op nadere normering van het vergaren en het gebruik van startinformatie alsmede versterking van de interne en externe controle daarop. Aan deze aanbevelingen liggen ten minste twee uitgangspunten ten grondslag. Ten eerste dat interne en externe controlemechanismen zich tot op zekere hoogte als communicerende vaten tot elkaar verhouden, hetgeen onder meer betekent dat de als vorm van externe controle te kenschetsen controle binnen het strafvorderlijk kader onder omstandigheden beperkter kan zijn wanneer een bepaald type startinformatie reeds onderwerp van effectieve interne controle is geweest, terwijl het ontbreken van enigerlei vorm van interne controle – zoals doorgaans het geval is bij startinformatie afkomstig van burgers – juist temeer aanleiding geeft dergelijke startinformatie binnen het strafvorderlijk kader aan intensieve toetsing te onderwerpen. Een tweede uitgangspunt is dat strafvorderlijke actoren te allen tijde een eigen verantwoordelijkheid voor het gebruik van startinformatie hebben en in zoverre dus niet zonder meer mogen vertrouwen op dan wel verwijzen naar de bron van de betreffende startinformatie voor wat betreft de betrouwbaarheid en rechtmatigheid daarvan.

Vervolgens formuleert Brinkhoff vijf concrete aanbevelingen. Zo pleit hij voor wat betreft de controle buiten het strafvorderlijk kader ten eerste voor het in het leven roepen van toezichtscommissies voor alle Nederlandse inlichtingendiensten, dus niet alleen voor de AIVD en de Militaire Inlichtingen- en Veiligheidsdienst in de vorm van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) zoals thans het geval is, maar ook voor de verschillende TCI's en RID's, nu de risico's en gevaren voor de integriteit en zuiverheid van het overheidshandelen wat hem betreft evenzeer voor deze inlichtingendiensten bestaan. Als het aan Brinkhoff ligt, zou daarom de CTIVD in de toekomst ook toezicht moeten houden op de RID's, terwijl voor de TCI's een geheel nieuwe toezichtscommissie in het leven zou moeten worden geroepen.¹² Ten tweede pleit hij voor nadere wetgeving voor de RID in de uitvoering van de openbare orde taak, nu in de huidige praktijk voor de inzet van vergaande privacy-schendende bevoegdheden te zwaar wordt geleund op de algemene grondslag van artikel 3 Politiewet 2012.¹³

Voor de strafrechtelijke georiënteerde lezer van het boek liggen de belangrijkste aanbevelingen van het boek echter aan de andere kant van de schutting, daar waar de betreffende startinformatie wordt ontvangen en gebruikt. In mijn eigen bewoordingen weergegeven, constateert Brinkhoff dat daar – aan de strafvorderlijke kant – in zijn algemeenheid te kritiekloos met het fenomeen startinformatie wordt omgegaan. Niet alleen wordt startinformatie in de praktijk van alledag te gemakkelijk ten grondslag gelegd aan de inzet van dwangmiddelen, zonder dat de opsporingsdiensten daaraan voorafgaand aanvullend onderzoek naar de betrouwbaarheid van de aangeleverde startinformatie hebben gedaan; ook fiatteert de zittingsrechter deze praktijk achteraf te gemakkelijk. Daarnaast stuit effectieve strafvorderlijke controle van de aangeleverde startinformatie in de praktijk nogal eens af op gebrek aan medewerking van de instantie die de informatie heeft aangeleverd, onder verwijzing naar het belang van afscherming van de bron. Om onder meer deze redenen pleit Brinkhoff in de eerste plaats voor een verscherping van de controle op het toepassen van dwangmiddelen, in die zin dat vaker en beter dan thans het geval is voorafgaand aan de inzet van een dwangmiddel aanvullend onderzoek moet worden verricht ter verificatie van de aangeleverde startinformatie. In dat verband formuleert hij zelfs de

11 Brinkhoff 2014, p. 331.

12 Brinkhoff 2014, p. 351.

13 Brinkhoff 2014, p. 351-352.

‘hoofddregel’ dat ‘vooraleer tot de inzet van een strafvorderlijk dwangmiddel over kan worden gegaan, er voor de tactische recherche *altijd* ten minste een inspanningsverplichting bestaat om startinformatie bevestigd te krijgen met aanvullende onderzoeksgegevens die bovendien betrekking hebben op het strafbare gedrag waarop de startinformatie ziet’. Op deze hoofddregel formuleert Brinkhoff vervolgens een aantal uitzonderingen, die soms tot verdere verscherping en soms tot versoepeling van deze hoofddregel leiden, maar die per saldo geen verandering brengen in de kernboodschap van Brinkhoff dat startinformatie intensiever dan thans het geval is dient te worden geverifieerd alvorens deze strafvorderlijk wordt ingezet.¹⁴ Ten tweede breekt hij een lans voor het in het leven roepen van een uniforme rechterlijke toetsingsprocedure voor anonieme startinformatie, teneinde zodoende een betere balans te treffen tussen enerzijds de belangen van de verdediging en anderzijds het afschermingsbelang van de zogenoemde institutionele verstrekkers van startinformatie. Een dergelijke toetsing van de rechtmatigheid van de verkrijging van anonieme startinformatie zou moeten worden uitgevoerd door de rechter-commissaris na daartoe in stelling te zijn gebracht door de zittingsrechter.¹⁵ Tot slot houdt Brinkhoff een pleidooi voor de aanscherping van de nodige bestaande strafvorderlijke wetgeving. Zo beveelt hij aan de bestaande bevoegdheden van artikel 49 WWM en artikel 9 Opiumwet aan te scherpen door deze op het moment dat het gaat om het betreden en/of doorzoeken van een woning afhankelijk te stellen van een voorafgaande machtiging van de rechter-commissaris. Ook bepleit hij in het licht van de vereisten van artikel 8 EVRM aanvullende normering van het proces van datamining, waarvoor de grondslag tot op heden wordt gezocht in de algemene taakstelling van artikel 3 Politiewet 2012.¹⁶

3. Waardering

Een belangrijke meerwaarde van het boek is gelegen in het feit dat het helder laat zien dat een verdenking enkel juridisch bezien het startpunt van een strafvorderlijk onderzoek vormt, maar dat daaraan feitelijk een significante fase van informatievergaring en -verwerking kan voorafgaan. Op zichzelf is dit geen nieuws (al was het alleen al omdat het verdenkingsbegrip van artikel 27 Sv nu eenmaal vereist dat een verdenking is gebaseerd op feiten en omstandigheden), het boek laat wel duidelijk zien dat dit veel vaker het geval is dan men wellicht geneigd zou zijn te denken. Ook gaat het boek ruimschoots in op de gevaren en risico's die aan het gebruik van startinformatie zijn verbonden, met name in termen van betrouwbaarheid, rechtmatigheid en integriteit, alsmede op de wijze waarop dergelijke gevaren en risico's kunnen worden geadresseerd door middel van interne en externe controle op de verschillende soorten startinformatie. Met het oog op versterking van die controle en het verder indammen van de genoemde bezwaren doet Brinkhoff aan het slot van zijn boek een aantal concrete en realistische aanbevelingen. Tegen een aantal van zijn aanbevelingen zou kunnen worden ingebracht dat het bij gebreke aan op basis van empirisch onderzoek verkregen inzicht in de vraag of en in welke mate dergelijke gevaren en risico's zich in de praktijk daadwerkelijk manifesteren, met die gevaren en risico's wel niet zo'n vaart zal lopen. Brinkhoff kan echter goed worden gevolgd in zijn gedachtegang dat – zolang het bestaan van dergelijke gevaren en risico's reëel kan worden geacht – deze voldoende aanleiding tot het inbouwen van adequate interne en externe controlemechanismen geven, mede in het licht van de verdedigingsrechten zoals die voortvloeien uit het

14 Brinkhoff 2014, p. 344-346.

15 Brinkhoff 2014, p. 346-348.

16 Brinkhoff 2014, p. 348-351.

recht op een eerlijk proces. Aldus heeft Brinkhoff een voor studie, wetenschap en praktijk zeer bruikbaar boek geschreven, waarin hij niet alleen de fase voorafgaand aan de start van een strafrechtelijk onderzoek – in zijn eigen woorden – ‘uit de anonimiteit [heeft] gehaald’,¹⁷ maar waarin hij ook de nodige aanzetten doet om de normering van en controle op deze vanuit strafvorderlijk perspectief precare fase te versterken.

Blijft er na lezing van het boek dan niets te wensen over? Misschien toch wel. De kracht van het boek is met name gelegen in het integrale perspectief op het fenomeen startinformatie, de hoge informatiedichtheid en de praktische bruikbaarheid daarvan. Liefhebbers van theoretische bespiegelingen of weidse vergezichten komen daarentegen slechts tot op zekere hoogte aan hun trekken, nu overkoepelende theoretische vragen ten aanzien van het fenomeen startinformatie nauwelijks worden opgeworpen. Voor een deel zal dit een gevolg zijn van de primair op de controle van startinformatie gerichte onderzoeksvragen alsmede van de eerdergenoemde keuze van Brinkhoff om bij de beantwoording van die vragen niet van een overkoepelend toetsingskader gebruik te maken. Ook los daarvan gunt Brinkhoff zichzelf aan het slot van zijn boek echter betrekkelijk weinig ruimte om op basis van zijn bevindingen enkele meer fundamentele vragen op te werpen en waar mogelijk van (een begin van) een antwoord te voorzien, niet in de laatste plaats in relatie tot de zogenoemde institutionele verstrekkers van startinformatie. Geven zijn bevindingen bijvoorbeeld aanleiding om het opsporingsbegrip van artikel 132a Sv opnieuw te doordenken? En waar liggen de grenzen voor wat betreft het gebruik van startinformatie in een wereld waarin steeds meer informatie beschikbaar is, ook bij particulieren en bedrijven?¹⁸ Is er wellicht aanleiding om tot een meer of minder ingrijpende herschikking van taken en bevoegdheden te komen op het grensvlak van *intelligence* en opsporing? In hoeverre is – ook los van de precieze stand van de jurisprudentie van artikel 6 EVRM – nog sprake van *fair play* als het strafproces mede wordt gevoerd op basis van informatie die buiten de context daarvan is verkregen? Een aantal van deze en dergelijke vragen zweven gedurende het boek wel degelijk boven de markt wanneer de verschillende typen startinformatie in de afzonderlijke hoofdstukken worden besproken, maar het ontbreekt aan een (slot)beschouwing waarin meer in zijn algemeenheid op dergelijke overkoepelende kwesties wordt ingegaan. In het licht van het gegeven dat het huidige stelsel van strafvordering en *intelligence* niet zozeer het resultaat is van intensief denkwerk van achter de tekentafel, maar veeleer organisch is ontstaan als gevolg van decennialange maatschappelijke, politieke en juridische ontwikkelingen, loont het zo nu en dan de moeite stelsels als deze vanaf een iets grotere afstand te aanschouwen om vervolgens te bezien of en in hoeverre daarin nog enige logica valt te ontwaren. Nu voert het te ver te betogen dat een dergelijke exercitie zonder meer tot baanbrekende nieuwe inzichten zou hebben geleid ten aanzien van het fenomeen startinformatie als zodanig (mede gezien het diffuse karakter daarvan), maar het was niettemin aardig geweest als Brinkhoff zich aan het slot van zijn boek ook de meer abstracte vraag had gesteld hoe het vanuit strafvorderlijk of rechtsstatelijk perspectief te waarderen valt dat grote delen van de voor de strafvordering relevante informatie feitelijk door anderen dan (de tactische onderdelen van) de opsporingsdiensten worden vergaard en verwerkt, terwijl degenen die met die informatie moeten werken deze zowel juridisch als feitelijk slechts tot op zekere hoogte op betrouwbaarheid en rechtmatigheid kunnen toetsen. Van het (potentieel) problematische karakter van dit laatste gegeven is het gehele boek van Brinkhoff doortrokken; hij

¹⁷ Brinkhoff 2014, p. 331.

¹⁸ Zie in dit verband overigens wel zijn nadien verschenen bijdragen S. Brinkhoff, ‘Big data datamining door de politie. IJkpunten voor een toekomstige opsporingsmethode’, *NJB* 2016/994 en S. Brinkhoff, ‘Datamining in een veranderende wereld van opsporing en vervolging’, *Tijdschrift voor Bijzonder Strafrecht & Handhaving* 2017, p. 224-227.

zoekt – toegegeven, daartoe gestuurd door de door hem geformuleerde vraagstelling – de oplossing echter veeleer in het versterken van de verschillende controlemechanismen en niet zozeer in het herschikken van het in de loop der decennia min of meer organisch tot stand gekomen landschap van *intelligence* en strafvordering. Wellicht heeft Brinkhoff daarmee de meest begaanbare (en daarmee ook meest verstandige) weg gekozen, maar bij gebreke aan aandacht voor verstrekkender alternatieven, kan dit slechts tot op zekere hoogte worden beoordeeld.

Ik kom tot een afronding. Ten opzichte van het bijzonder deel van het boek – de hoofdstukken gewijd aan de verschillende typen startinformatie – blijft het algemeen deel daarvan wat achter. Het grootste deel van het boek is gewijd aan een zorgvuldige en kritische bespreking van de verschillende typen startinformatie, de gevaren en risico's daarvan en de interne en externe controle daarop. In het algemeen deel van het boek – bestaande uit de inleiding en de conclusie – worden enkele heldere conclusies getrokken en een aantal verstandige aanbevelingen gedaan, maar wordt het fenomeen startinformatie als zodanig echter nauwelijks op een hoger abstractieniveau op de korrel genomen. Wat meer theoretische bespiegelingen op het fenomeen startinformatie als zodanig had het boek een extra dimensie kunnen geven, waarmee het boek wellicht ook wat meer munitie zou bevatten om toekomstige vragen in relatie tot dit fenomeen te kunnen beantwoorden. Dit neemt niet weg dat Brinkhoff een zorgvuldig, goed geschreven en daardoor prettig leesbaar boek heeft afgeleverd, dat sinds zijn verschijning eind 2014 maar ook de komende jaren nog lang als standaardwerk kan dienen voor een ieder die grip wil krijgen op de moeilijk toegankelijke en diffuse wereld van de startinformatie, met daaraan gekoppeld een aantal behartigenswaardige aanbevelingen voor de wetgever en de verschillende strafvorderlijke actoren. Brinkhoff heeft daarmee overtuigend laten zien dat voor alle actoren binnen het strafproces het denkwerk niet pas daar begint waar strafvordering in juridische zin van start gaat.